

PAWEŁ MALENDOWICZ

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ORCID: 0000-0003-2325-9966

DOI : 10.14746/rie.2021.15.11

Międzynarodowe organizacje radykalnej lewicy wobec Unii Europejskiej. Analiza wybranych przykładów w kontekście pandemii SARS-CoV-2

Wśród rodzin ideowych partii politycznych i ruchów społecznych krytycznie oceniających proces integracji europejskiej i samą Unię Europejską znajduje się radykalna lewica. To grupa ruchów i nurtów myśli politycznej, dla której podstawę stanowi dziewiętnastowieczna myśl Karola Marksa i Fryderyka Engelsa, a o różnicach między jej nurtami decydują ich ideowe aneksy i zróżnicowane interpretacje opierające się m.in. na koncepcjach Włodzimierza Lenina, Lwa Trockiego, Róży Luksemburg i kontynuatorów ich myśli. Obok innych ruchów radykalnych, np. nacjonalistycznego i anarchistycznego, także i współcześni komuniści odrzucili założenia i cele integracyjne państw europejskich w XXI wieku. Jakkolwiek radykalna lewica i inne ruchy antyintegracyjne tworzyły grupę ruchów antyunijnych, to jednak każdy z nich inaczej argumentował sprzeciw wobec Unii Europejskiej, a także odwoływał się do innych podstaw aksjologicznych myśli politycznej.

Przedmiotem artykułu jest analiza dokumentów programowych i publicystyki trzech ruchów i nurtów radykalnie lewicowych, którymi są:

- nurt marksistowsko-leninowski, analizowany na przykładzie Inicjatywy Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy (Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe, CWPE, jego pełna nazwa to: Initiative of Communist and Workers' Parties in order to study and elaborate European issues and to coordinate their activity);
- nurt trockistowski w ruchu reprezentowanym przez Międzynarodową Alternatywę Socjalistyczną (International Socialist Alternative, ISA);
- nurt socjalizmu oddolnego opartego na nieradykalnym trockizmie, reprezentowany przez Międzynarodową Tendencję Socjalistyczną (International Socialist Tendency, IST).

W każdej z wymienionych struktur międzynarodowych uczestnikami były polskie partie i grupy polityczne.

Celem artykułu jest określenie przyczyn i treści krytyki Unii Europejskiej przez wymienione struktury organizacyjne, wskazanie podobieństw i różnic między nimi, a także określenie różnic pomiędzy krytyką integracji europejskiej dokonaną przez ruchy radykalnej lewicy oraz ruch anarchistyczny i ruchy radykalnie nacjonalistyczne. Autor założył, że krytyczne oceny Unii Europejskiej przeprowadzone przez wymienione ruchy radykalnie lewicowe są podobne i opierają się na programie antykapitalistycznym. Uznał również, że antykapitalizm radykalnej lewicy wzmocniony

został eskalacją pandemii SARS-CoV-2. Natomiast wartości pierwotne, a nie różnice interpretacyjne procesu integracji europejskiej, stanowiły o rozbieżnościach w treści wystąpień wobec Unii Europejskiej między radykalną lewicą a ruchami: nacjonalistycznym i anarchistycznym. Zastosowaną metodą weryfikacji hipotezy była krytyczna analiza tekstów źródłowych o charakterze jakościowym.

Inicjatywa Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy

Inicjatywa Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy została zapoczątkowana w 2013 roku w Brukseli. Zrzesza europejskie partie komunistyczne o proweniencji marksistowsko-leninowskiej. *Deklarację założycielską* podpisali przedstawiciele 29 partii, w tym Komunistycznej Partii Polski (Initiative of communist and workers' parties, b.d.; *The Initiative*, b.d.).

W dokumencie tym partie komunistyczne oświadczyły, że Unia Europejska oznacza wybór kapitału. Promuje ona monopole, koncentrację i centralizację kapitału, jest imperialistycznym blokiem gospodarczym, politycznym i militarnym, antagonistycznym wobec interesów klasy robotniczej i warstw ludowych, angażuje się w zbrojenia, charakteryzuje ją autorytaryzm, represje państwowe i ograniczanie suwerenności narodów. Dla komunistów Unia była europejskim centrum imperialistycznym sprzymierzonym z USA i NATO. Wierzyli oni, że dla takiej Unii Europejskiej jest jednak alternatywa, a miał nią być socjalizm oparty na prawie każdego narodu do wyboru własnej suwerennej ścieżki rozwoju, w tym na prawie do wyzwolenia się z wielopoziomowych zależności od Unii Europejskiej i NATO (*Founding Declaration*, 2013).

Krytycznie do Unii Europejskiej odniosła się w swoim programie Komunistyczna Partia Polski, która współtworzyła Inicjatywę Partii Komunistycznych i Robotniczych Europy. Jej program cechował radykalizm, ale i uwarunkowania historyczne oraz tęsknota za systemem władzy w Polsce Ludowej. Wprost wzywała ona do wystąpienia Polski z Unii Europejskiej: „Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej to ukoronowanie całkowitego ubezwłasnowolnienia politycznego i gospodarczego Polski. UE jest tworem wielkiego kapitału, powołanym przez mocarstwa imperialistyczne. Jej poszerzanie nie służy ani klasie robotniczej nowych krajów członkowskich, która traktowana jest jako rezerwa taniej siły roboczej, ani robotnikom krajów Europy Zachodniej, stanowiąc pretekst do pogarszania ich pozycji i demontowania systemów gwarancji socjalnych. Unia Europejska narzuca krajom członkowskim absurdalne normy, standardy i prawo. W kwestiach takich jak: szeroko pojęte prawa i swobody obywatelskie, podatki, pomoc publiczna, rolnictwo, ochrona środowiska i wiele innych państwa są zmuszone do stosowania zaleceń i prerogatyw unijnych. Wystąpienie z UE leży w naszym najlepiej pojętym interesie. Prowadzenie samodzielnej polityki gospodarczej, celnej i fiskalnej będzie o wiele większym pożytkiem dla Polski niż wątpliwe unijne dotacje” (*Program*, 2015).

Podobnie jak w deklaracjach Inicjatywy, także i w programie polskich komunistów sprzeciw wobec Unii Europejskiej motywowany był ich antykapitalizmem opartym na myśli marksistowsko-leninowskiej. Komuniści zwykle także sprzeciw wobec integracji europejskiej łączyli z krytyką Paktu Północnoatlantyckiego. Nazywali go „zbroj-

nym ramieniem zachodniego imperializmu” i obarczali odpowiedzialnością za szereg krwawych konfliktów zbrojnych, brutalne agresje, łamanie praw człowieka i praw narodów (*Program*, 2015).

Aktywności stronników marksizmu-leninizmu sprzyjała pandemia SARS-CoV-2. Skrzętnie wykorzystywali oni słabości rządów państw europejskich i samej Unii Europejskiej w celu ujawniania nie tylko ich bieżących błędów i niekompetencji w walce z pandemią, ale przede wszystkich wad systemu kapitalistycznego, traktowanego jako system uniemożliwiający przeciwdziałanie pandemii. Ten bowiem z zasady jest nastawiony na zysk, a nie na cele humanitarne. W *Oświadczeniu* z października 2020 roku wydanym w związku z kolejną falą zachorowań w państwach Europy, Inicjatywa zrzeszająca partie komunistyczne w Europie uznała, że mitami są twierdzenia burżuazyjnych rządów o ochronie systemów opieki zdrowotnej w ich krajach, o solidarności między narodami czy o podjęciu odpowiednich środków w walce z pandemią. Wzrost liczby zgonów i ciężkich przypadków chorób pacjentów potwierdził bankrutwo polityki oraz odpowiedzialność Unii Europejskiej i rządów państw europejskich za taki stan. Dowodem na to było to dla komunistów, że publiczne systemy opieki zdrowotnej zostały pozbawione personelu, infrastruktury, oddziałów intensywnej terapii oraz narzędzi do walki z pandemią. Jednakże istotą krytyki komunistycznej wobec Unii nie była nieudolność jej polityków, ale jej kapitalistyczny charakter. Według nich prywatne grupy biznesowe zajmujące się ochroną zdrowia wykorzystywały epidemię w celu osiągnięcia zysków. One bowiem czerpały zyski z partnerstw z instytucjami publicznymi, a nadto pobierały opłaty za leczenie chorób, w sytuacji, w której szpitale publicznego systemu opieki zdrowotnej nie były w stanie poradzić sobie z nimi. To rządy i wielkie firmy miały w opinii komunistów ponosić odpowiedzialność za brak niezbędnych środków ochrony pracowników w miejscach pracy, utrwalanie się problemów w ośrodkach opieki nad osobami starszymi, warunki sanitarne w miejscach gromadzenia się uchodźców itp. Marksisci oskarżali Unię Europejską o to, że pomimo trwania pandemii ta nie podjęła działań w celu wzmocnienia publicznego systemu opieki zdrowotnej i rzeczywistego rozwiązania niedoborów powstałych w wyniku komercjalizacji, niedofinansowania i polityki niedoboru personelu. Pandemia ujawniła zatem niedostosowanie systemów opieki zdrowotnej we wszystkich państwach kapitalistycznych do rzeczywistych potrzeb społecznych, co komuniści nazywali zbrodnią. Sytuacje, w których lekarze byli zmuszani do wyboru „kto będzie żył, a kto umrze”, według europejskich partii komunistycznych ujawniły to, że prawdziwym wirusem i widocznym wrogiem jest kapitalizm. Odmienna sytuacja na Kubie miała natomiast obnażyć kapitalistyczne barbarzyństwo państw europejskich i dowodzić wyższości nad nimi socjalizmu (*Statement of the ECI Parties*, 2020).

Międzynarodowa Alternatywa Socjalistyczna

Międzynarodowa Alternatywa Socjalistyczna powstała w 2020 roku po rozłamach i z przekształcenia Komitetu na rzecz Międzynarodówki Robotniczej (Committee for a Workers' International, CWI). Grupowała ona partie i inne organizacje trockistowskie z ponad 30 państw, deklarując, że „jest globalną organizacją zrzeszającą robotni-

ków, młodych ludzi i wszystkich uciskanych przez kapitalizm i imperializm” (Międzynarodowa Alternatywa Socjalistyczna, b.d.).

W jednej z rezolucji wydanych przez tę organizację w 2020 roku trockiści analizowali, że Unia Europejska nie jest jednolitym historycznym bytem z jedną narodową burżuazją, jedną polityką monetarną, fiskalną i społeczną oraz bankiem centralnym gwarantującym stabilność gospodarczą i stabilność cen. Jest to przede wszystkim wspólny rynek z unią walutową. Powstał on jako odpowiedź na potrzebę współzawodnictwa z innymi blokami handlowymi, a także rosnący międzynarodowy podział pracy. Jej uczestnicy mieli korzystać z zalet wspólnego rynku i waluty, nawet kosztem swojej suwerenności. Jednakże jej strukturalne słabości spowodowały kryzys finansowy w 2008 roku. Był to kryzys zadłużenia zagrażający jedności Europy i unii walutowej, czego wyrazem był kryzys zadłużenia w Grecji (*Resolution on Western Europe*, 2020). Kryzysy takie były oceniane przez trockistów jako nieodzowny element kapitalizmu i konieczna konsekwencja istnienia samej Unii Europejskiej, opartej na fundamentach kapitalistycznych.

W podobnym kontekście kapitalizm oceniała polska organizacja trockistowska – Alternatywa Socjalistyczna, która była członkiem Międzynarodowej Alternatywy Socjalistycznej. Jej uczestnicy pisali o sobie: „Jesteśmy przeciwnikami systemu, w którym władza nad gospodarką i całym życiem społecznym należy do właścicieli kapitału. Wzrost pracy przez kapitał, niszczyielska konkurencja, imperializm, bezrobocie, nędza i społeczne wykluczenie – to nieusuwalne składniki międzynarodowego systemu kapitalistycznego” (Alternatywa Socjalistyczna, b.d.). Organizacja ta, nazywając wspólny rynek Unii Europejskiej neoliberalnym narzędziem kapitalistów, analizowała, że „Od początku bazował on na tzw. ‘czterech swobodach’ – przepływu dóbr, usług, kapitału i siły roboczej. Jest nadzorowany przez Komisję Europejską [...], która kieruje naruszenia zasad rynku do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Od początku swojego istnienia miał na celu przepychanie neoliberalnych i antypracowniczych rozwiązań, by maksymalizować zyski kapitalistycznej elity. Wspólny rynek wymusza prywatyzację usług publicznych, zakazuje nacjonalizacji i ułatwia pracodawcom wyzysk na różne sposoby” (UE: „*Wspólny rynek*”, 2017).

Również Międzynarodowa Alternatywa Socjalistyczna obnażała wady kapitalizmu w dobie pandemii SARS-CoV-2. Analizując problem szczepień uznała, że w skali międzynarodowej powolne tempo tego procesu i nierówna dystrybucja szczepionek stanowią ryzyko, że Covid-19 zdominuje życie ludzi na długi czas. Dlatego konieczne według trockistów miałyby być zniesienie patentów na szczepionki i rozpowszechnienie technologii jej produkcji. To spowodowałoby bowiem, że szczepionka mogłaby być produkowana wszędzie. Takie rozwiązanie ich zdaniem koliduje jednak z interesami „Wielkiej Farmacji”. Dystrybucja szczepionki na całym świecie z dostatecznie dużą szybkością wymagałaby ponadto stworzenia służby zdrowia zdolnej do powszechnej opieki wysokiej jakości, dysponującej wystarczającą infrastrukturą, personelem i środkami dystrybucji szczepionek. Organizacja ta zwróciła uwagę na to, iż pilnie potrzebne są ogromne inwestycje w publiczną i powszechnie dostępną opiekę zdrowotną: „Pracownicy służby zdrowia na całym świecie walczyli o więcej środków, aby dostały się do ich sektora, a w wielu miejscach byli w stanie uzyskać dodatkowe inwestycje i podwyżki płac, o których można było marzyć tylko w okresie przed pan-

demią. Pod presją walki w miejscu pracy w tym sektorze i masowego poparcia dla pracowników służby zdrowia w społeczeństwie, w Belgii rządy federalne i regionalne wypuściły około 3 miliardów euro, z czego większość ma opłacić podwyżki i premie; We Francji pracownicy służby zdrowia otrzymali latem 7,5 miliarda euro w ramach umowy płacowej. To ogromne kwoty, ale nadal niewystarczające, aby poradzić sobie z niedoborami infrastruktury i niskim poziomem zatrudnienia” (*International Socialist Alternative, ROSA International, 2020*).

Polscy trockiści również analizowali, że kryzys w ochronie zdrowia wymaga radykalnych zmian mających na celu wzmocnienie usług publicznych. Dla nich kryzys ten był odbiciem kryzysu społeczeństwa, a więc kryzysu kapitalistycznych instytucji i gospodarki. Konstatowali oni, że pandemia przyspieszyła kryzys kapitalizmu. Postulując walkę z jego objawami, proponowali także walczyć z jego fundamentalną przyczyną, a więc z systemem, w którym zysk klasy posiadającej jest najważniejszy, nawet za cenę katastrofy zdrowotnej, humanitarnej i środowiskowej. Uznając, że „Kapitalizm jest wirusem – socjalizm jest lekarstwem!”, Alternatywa Socjalistyczna opowiedziała się za m.in.:

- strajkiem generalnym pielęgniarek;
- podwyżkami płac dla personelu szpitali, domów pomocy społecznej i podstawowej opieki zdrowotnej;
- tworzeniem poparcia dla strajku generalnego całego sektora ochrony zdrowia i realizacją postulatów wszystkich grup zatrudnionych w medycynie;
- nacjonalizacją sprywatyzowanych lub outsourcingowanych działalności w ochronie zdrowia;
- nacjonalizacją przemysłu medycznego i farmaceutycznego pod kontrolą pracowniczą;
- centralnym finansowaniem ochrony zdrowia opartym na konsultacjach z samorządem pracowniczym, komitetami pacjentów i środowiskiem nauk medycznych (Pluta, 2020).

Międzynarodowa Tendencja Socjalistyczna

Międzynarodowa Tendencja Socjalistyczna jest nurtem myśli politycznej bazującej na koncepcjach rewolucyjnych Karola Marksa, Fryderyka Engelsa oraz Lwa Trockiego i Włodzimierza Lenina, a także Róży Luksemburg, a w czasie bliższym współczesności na interpretacjach trockizmu Tony’ego Cliffa. Ruch ten kształtował się od końca lat siedemdziesiątych XX wieku (*International Socialist Tendency, b.d.*).

Uczestnicząca w tej międzynarodówce polska Pracownicza Demokracja, podobnie jak inne radykalnie lewicowe grupy, podzielała pogląd, że Unia Europejska to blok państw kapitalistycznych, uformowany po to, aby umożliwić państwom członkowskim konkurowanie z większymi rywalami na światowym rynku. Dla socjalistów oznaczało to znoszenie barier celem osiągnięcia zysków wewnątrz Unii, ale również oznaczało kontrolę wszystkiego, co „wjeżdża” do Unii z innych części świata. Dotyczyło to także ludzi (Tengely-Evans, 2020). Według nich Unia Europejska nie została założona ze względu na międzynarodowe porozumienie czy pokój, ale była projektem

dla gospodarki, a nie dla ludzi. W centrum tego projektu znalazły się interesy gospodarcze i geopolityczne europejskiego kapitału. Ważnym etapem integracji europejskiej było utworzenie unii walutowej. Jej celem było wyeliminowanie wahań kursów walutowych na wolnym rynku i ustanowienie silnej wspólnej waluty konkurującej z dolarem amerykańskim. Euro miało być sposobem na zjednoczenie Europy z władzą najsilniejszych gospodarczo krajów, zwłaszcza Niemiec. W Unii państwa zmuszane miały być do obniżania kosztów pracy i podatków od przedsiębiorstw, deregulacji rynku pracy i minimalizowania funkcji opiekuńczych, co miało na celu zachowanie konkurencyjności. Ponadto po upadku państw socjalistycznych i przyjęciu krajów Europy Środkowej i Wschodniej do Unii, kapitał europejski zyskał dostęp do kolejnych rynków i przeprowadził masową restrukturyzację w tych krajach. W negocjacjach Unia wykorzystała nadrzędną pozycję, aby osiągnąć swoje cele gospodarcze. Mimo szermowania hasłami demokratyczności Unii, wciąż nie osiągnęła ona podstawowych cech demokracji parlamentarnej. Jej polityka była w dużej mierze determinowana przez poszczególne silne państwa i Komisję Europejską bez demokratycznej legitymizacji. Sam mechanizm funkcjonowania Unii Europejskiej również dla socjalistów budził kontrowersje. Uznali oni, że rządy pozostawały pod wpływem interesów narodowych, a w unijnych ramach każde państwo narodowe broniło własnych interesów oraz interesów krajowych banków i korporacji. Podczas gdy proces integracji europejskiej szedł w parze z faktycznym połączeniem różnych krajowych grup kapitałowych, to jednak każda krajowa grupa kapitałowa starała się kształtować ten proces zgodnie z własnymi interesami. Potrzeby ludności nie były jednak uwzględniane. Dla socjalistów Unia Europejska nie była zatem projektem internacjonalistycznym. To kartel imperialistycznych państw dążących do uczynienia europejskiej gospodarki i korporacji konkurencyjnymi w globalnej rywalizacji, albo „imperialistyczny potwór”, jak to ujęła Róża Luksemburg, na którą powoływali się socjaliści (Haller, 2019).

Pracownicza Demokracja podważała także demokratyczność Unii Europejskiej. Dla nich w ogólności demokracja parlamentarna była demokracją pozorną. Parlamentaryzm maskuje bowiem panowanie ludzi bogatych, posiadających kapitał i mających faktyczną władzę gospodarczą. W okresie między wyborami ludzie nie mają żadnego wpływu na władzę, nie mają też nad nią kontroli. Także kampanie wyborcze konkurujących partii przypominały konkurencję na rynku towarów. Jednakże Pracownicza Demokracja nawoływała do udziału w wyborach, aby obnażyć ich pseudodemokratyczny charakter. Uznała też w tym kontekście, że Parlament Europejski ucieleśniał wszystkie negatywne cechy parlamentaryzmu. W Unii wszelkie kluczowe decyzje podejmowane były bowiem przez negocjacje między państwami członkowskimi, a właściwie w przetargu między sprzecznymi interesami ich klas kapitalistycznych. Parlament Europejski przede wszystkim zatwierdzał decyzje podjęte przez Komisję Europejską, które z kolei wyrażać miały kompromis zawarty w tym przetargu (Ilkowski, 2014, s. 2).

Dla socjalistów z Pracowniczej Demokracji Unia Europejska była tworem imperialistycznym i bynajmniej nie pokojowym. Jeden z publicystów tej organizacji ocenił, że „pokój w Europie musi oznaczać wojnę na innych kontynentach. Czasami bramy piekła otwierają się już na samej granicy UE. Nie ma pokoju na Morzu Śródziemnym, w którym toną dziesiątki tysięcy uchodźców, uciekających również przed bombami rzucanymi przez państwa Zachodu. Ci ludzie giną, bo pogrążony w błogim pokoju

kontynent europejski zamknął przed nimi swe granice. Nie ma pokoju w Libii, zniszczonej przez francusko-brytyjsko-amerykańską interwencję. Nie ma go też w Syrii, Iraku, Afganistanie i wielu innych miejscach, doświadczających zachodnich wojen” (Szymański, 2019). Za to socjaliści obarczali winą właśnie świat zachodni, w tym elity polityczne i gospodarze Unii Europejskiej.

Socjaliści zakwestionowali także członkostwo Polski w Unii Europejskiej. W ich ocenie przyniosło one Polakom biedę, bezrobocie, niskie płace i upadek rolnictwa. Odpowiadając na pytanie o przyczyny niespełnionych obietnic prounijnych elit, odpowiadali: „Nie chodzi tylko o nieudolność kolejnych rządów i ministrów. Trzeba zrozumieć czym jest i czemu służy Unia. W XIX wieku Karol Marks zauważył, że istotną cechą starzenia się kapitalizmu jest proces koncentracji i centralizacji kapitału – największe jednostki kapitału stają się coraz większe i coraz bardziej dominują gospodarkę. Dziś widzimy, że ten proces trwa – wielkie firmy i banki przejmują lub dokonują fuzji z innymi i stają się coraz potężniejsze (na przykład dwa lata temu Facebook kupił Instagram za miliard dolarów). Wielkie firmy potrzebują, by państwa chroniły je ekonomicznie i militarnie przed konkurencją i wzmacniały na rynkach krajowych i zagranicznych. Z kolei państwa potrzebują sprawnych firm – inaczej zostaną pokonane w geopolitycznej rywalizacji przez inne państwa. Unia Europejska ma więc wzmocnić zarówno konkurencyjność europejskiego kapitału, jak i wraz z NATO wzmocnić Zachód w konkurencji z innymi imperialistami. Poprawa warunków życia zwykłych Europejczyków nie wchodzi tu w rachubę. [...] Unia Europejska nie istnieje po to, by wszystkim ‘żyło się lepiej’. UE istnieje, by skutecznie akumulację kapitału lub, innymi słowy, proces wyzysku” (Żebrowski, 2014, s. 4).

Temu służyć miało także izolowanie się Unii Europejskiej od uchodźców i imigrantów podejmujących próby dotarcia do Europy. Międzynarodowa Tendencja Socjalistyczna w 2015 roku wydała *Oświadczenie w sprawie europejskiego kryzysu uchodźczego*, w którym potępiła politykę „Twierdzy Europa” i wzywała do rozwiązania Frontexu. Odrzuciła ona pogląd, że uchodźcy lub migranci stanowią zagrożenie dla interesów lub poziomu życia ludzi z klasy robotniczej lub że państwa europejskie powinny najpierw zadbać o własne interesy. Według niej osoby odpowiedzialne za zmuszanie ludzi do oszczędności, cięcia finansowe, bezrobocie i bezdomność osób pracujących są również osobami odpowiedzialnymi za kryzys uchodźczy. Dlatego leży to w interesie pracowników na całym świecie aby przeciwstawiać się rządzącym, przyjmować uchodźców i walczyć z nimi o godne życie dla wszystkich (*Statement*, 2015). Zamykanie się przed migrantami oznaczało bowiem ludzkie tragedie, których sprawcami były elity polityczne i wielki kapitał świata zachodniego. Socjaliści uznali wręcz, że to „Forteca Europa doprowadza migrantów do desperacji”, że „To wojny są powodem kryzysu uchodźców”, że „Zatonięcie setek ludzi to nie wypadek – to rasistowskie morderstwo”, a „Unijni liderzy mają krew na rękach” (*Unijni liderzy*, 2015, s. 5).

W kontekście pandemii SARS-CoV-2 Pracownicza Demokracja oskarżała potężne państwa i korporacje o blokowanie dostępu do szczepionek szczególnie dla ludzi ubogich. Wskazywała na przekazywanie miliardowych kwot firmom farmaceutycznym i biotechnologicznym oraz ciężary finansowe społeczeństw europejskich przysparzające zysków tym firmom (*Koronawirus*, 2021). Ale szczególną uwagę poświęciła pra-

cownikom służby zdrowia, a zwłaszcza kobietom: „Zdecydowana większość pracowników służby zdrowia to kobiety [...]. To samo dotyczy pracowników sklepowych i sprzątaczek. Są to jedne z kluczowych miejsc pracy, co jeszcze bardziej uwidocznili kryzys związany z Covid-19. [...] Rząd nie chce, aby kobiety opuszczały te stanowiska – przeciwnie, dąży do tego, by kobiety z tych obszarów pracowały jeszcze dłużej. Tak naprawdę chce, aby kobiety pozostawały w pracy, a jednocześnie przejmowały dodatkowe obowiązki w domu” (*Kobiety*, 2021). Zwrócenie uwagi na los pracujących kobiet przez przedstawicieli tego ruchu było przejawem tendencji wpisującego się ruchu trockistowskiego i socjalistycznego w feministyczny nurt walki klas na wielu poziomach. To odróżnia koncepcje Międzynarodowej Tendencji Socjalistycznej od tradycyjnej myśli marksistowsko-leninowskiej.

Anarchiści i nacjoniści wobec Unii Europejskiej

Ruchy anarchistyczny i nacjonalistyczny, obok lewicy rewolucyjnej, należały do grupy radykalnych ruchów antyunijnych. Anarchiści krytykowali Unię Europejską w związku z jej zamknięciem się na imigrantów, za jej niedemokratyczność, a nawet totalitaryzm, neoliberalizm gospodarczy i kolonizację nowych członków Unii, supremację praw korporacji transnarodowych i przedsiębiorców nad prawami pracowniczymi i socjalnymi, alienację elit politycznych od społeczeństwa, militarystykę, rozwarstwienie społeczne. Te argumenty zbliżały anarchistyczną krytykę integracji europejskiej do krytyki radykalnej lewicy. Nadrzędnym argumentem anarchistów było jednak ich przeświadczenie o wykreowaniu dodatkowego szczebla władzy – nad władzą w państwach powstała bowiem kolejna władza – unijna. Ten element anarchistycznej krytyki dominował nad innymi i stanowił o substancjalizmie kontestacji Unii Europejskiej przez anarchistów. Był on determinowany maksymalizowaniem idei wolności w anarchizmie. To odróżniało anarchistyczną krytykę Unii od krytyki radykalnej lewicy motywowanej przede wszystkim ideą równości. Potwierdza to również ocena sytuacji politycznej na świecie w dobie pandemii przeprowadzona przez Międzynarodówkę Anarchistyczną (International of Anarchist Federations, IAF/IFA). Już w pierwszych słowach jej *Oświadczenia w sprawie globalnej pandemii* anarchiści analizowali, że ludzie wyzyskiwani i uciskani zostali najbardziej dotknięci pandemią, a jednocześnie byli najbardziej zaangażowani w ochronę zdrowia wszystkich. Państwo i system kapitalistyczny wyraźnie obnażyły swoje słabości i sprzeczności. W czasie pandemii nastąpiło przyspieszenie procesów autorytarnych zachodzących na poziomie globalnym, co miało na celu obronę władzy, przywilejów i zysków klasy rządzącej (*IFA joint statement*, 2021).

Odmienne były przyczyny i treść krytyki Unii Europejskiej w myśli radykalnie nacjonalistycznej. Nadrzędną wartością w nacjonalizmie stanowi idea narodowa, choć sam termin „naród” był przez nacjonalistów pojmowany różnie, to radykalny nacjonalizm wyróżnia etniczno-kulturowa jego interpretacja i niedobrowolny aspekt jego istnienia, determinowany biologią, historią i/lub kulturą. Jeśli nacjoniści w myśli politycznej używali zatem terminu „wolność”, podobnie jak anarchiści, to jednak nie nadawali mu znaczenia zbliżonego do anarchistycznego. Nacjonalizm oznacza bo-

wiem wolność kolektywną (dla narodu) w negatywnej warstwie myśli (wolność od). To obrazuje różnice myśli radykalnie nacjonalistycznej i anarchistycznej w sprzeciwie wobec Unii Europejskiej. Dla nacjonalistów to wolność narodu od zewnętrznych ośrodków władzy (państw, banków, korporacji), obcych kultur, religii i innych narodów. Dla anarchistów to wolność jednostek lub ich dobrowolnie tworzących się grup od zewnętrznych ograniczeń i do realizacji naturalnych potrzeb. Różnice dotyczą zatem podmiotu wolności i warstw myśli politycznej w jej interpretacji.

Od myśli radykalnej lewicy różni nacjonalizm natomiast hierarchia wartości. W nacjonalizmie to „naród”, a dla radykalnej lewicy to „równość” stanowiły wartości najwyższe. Była to równość motywowana negacją kapitalizmu jako systemu nieegalitarnego i demokracji liberalnej stwarzającej pozory egalitaryzmu. Równość w interpretacji radykalnej lewicy objęła jednak nie tylko członków narodu, ale wszystkich ludzi. Dla radykalnej lewicy narody stanowiły wymaginowaną konstrukcję, wykreowaną na potrzeby burżuazji. Ludzkość nie dzieli się bowiem na narody, ale na klasy społeczne zdefiniowane na podstawie stosunku do środków produkcji, pracy i miejsca w systemie społecznym burżuazyjnego państwa. Stanowisko nacjonalistów wobec Unii Europejskiej było stanowiskiem negatywnym, determinowanym sprzeciwem wobec suwerenności narodów, ich elit i praw do kolektywnego samostanowienia.

Czas pandemii SARS-CoV-2 potwierdził różnice między tymi radykalnymi ruchami. Przykładem tego może być krytyka elit państw europejskich i samej Unii, związana z rozdziałem szczepionek przeciwko Covid-19. Radykalna lewica krytykowała dystrybucję szczepionek za priorytetowe traktowanie ludzi zamożnych, a pomijanie biednych w ich podziale. Nacjonałiści przeciwnie – krytykowali Unię i swoje rządy za niedostateczną dbałość o interesy narodowe w rozdziale szczepionek. Ale nacjonałiści zwracali uwagę także na inne zagrożenia czasu pandemii. Np. dla nacjonalistów z Wielkiej Brytanii w okresie po opuszczeniu Unii, zagrożeniem był nie tylko koronawirus, ale ograniczenia wolności narodów związane z „lockdownami”, przy jednoczesnym narastaniu zagrożeń ze strony nieprzerwanej imigracji z Bliskiego Wschodu i Afryki. To wiązało się z zagrożeniami rozwoju pandemii, niesprawiedliwością w traktowaniu Brytyjczyków przez ich rząd w zakresie wolności podróżowania oraz zagrożeniem zdominowania narodu brytyjskiego przez „obcych” (Watts, 2021). Dla brytyjskiego nacjonalisty Adama Walkera pandemia stała się narzędziem ekspansji rządu w sprawy społeczne, przekraczając linię akceptowalności i łamiąc prawa obywatelskie oraz wolność. Dla niego nie było to już zapewnianie ludziom bezpieczeństwa, ale polityka przypominająca stalinizm (Wright, 2020). Nacjonałiści w Unii Europejskiej również zwracali uwagę na ograniczenia wolności w ich krajach. Jednocześnie podkreślali nieudolność swoich rządów i zwracali uwagę na niekompetencję elit europejskich w walce z pandemią. Jednocześnie krytykowali dominację interesów nienarodowych i polityki opartej na neoliberalizmie. Z drugiej strony jednak należy wskazać, że pandemia ujawniła nacjonalizmy państw europejskich. Jak można wnioskować, nie było to sprzeczne z programami partii nacjonalistycznych i stwarzało sposobność do popularyzacji ich celów. Te jednak sprzeczne były z celami radykalnej lewicy, której organizacje polityczne także propagandowo wykorzystywały pandemię SARS-CoV-2 do popularyzacji swoich celów.

Zakończenie

Negatywne oceny Unii Europejskiej przeprowadzone przez ruchy radykalnie lewicowe są podobne i opierają się na ich programowym antykapitalizmie. Antykapitalizm radykalnej lewicy wzmocniony został eskalacją pandemii SARS-CoV-2. Jej krytyka Unii Europejskiej była jednak różna od krytyki nacjonalistycznej i anarchistycznej, choć sam fakt jej wystąpienia jest tym, co je łączy. To jednak wartości pierwotne, a nie różnice interpretacyjne procesu integracji europejskiej, stanowiły o rozbieżnościach w treści wystąpień wobec Unii Europejskiej między radykalną lewicą a ruchami: nacjonalistycznym i anarchistycznym.

Partie i organizacje radykalnej lewicy stanowiły na początku XXI wieku ruch niewpływowy na arenach politycznych większości państw europejskich. Pośrednio mogły one jednak wpływać na treści propagandy partii nierewolucyjnych, które mogły posługiwać się zbliżoną argumentacją w swojej propagandzie, choć akcydentalistycznie, a nie substancjalistycznie krytycznej wobec kapitalizmu, demokracji parlamentarnej i Unii Europejskiej. Organizacje radykalnej lewicy były bowiem ruchem epigońskim, a w propagandzie antyunijnej dominowała raczej argumentacja nacjonalistyczna i populistyczna. Treści krytyczne stosowane przez nacjonalistów w dyskursie o integracji europejskiej wpływały jednak na radykalną lewicę, o czym świadczy fakt, że w myśli opartej na marksizmie-leninizmie ujawniane były jednak predylekcje narodowe. Nacjonalizm wpłynął też na ukształtowanie się narodowego anarchizmu jako odrębnego nurtu myśli politycznej lub nurtu, który można kwalifikować jako tendencja w nacjonalizmie lub nowoczesna kontynuacja faszyzmu. Także w anarchizmie ukształtował się marginalny nurt, który można określić mianem anarchizmu narodowego.

Bibliografia

- Alternatywa Socjalistyczna, *O nas*, b.d., Socjalizmxxi, <https://socjalizmxxi.nazwa.pl/mainsite/o-nas/>, 25.03.2021.
- Founding Declaration of the INITIATIVE of Communist and Workers' Parties to study and elaborate European issues and to coordinate their activity* (2013), Initiative-cwpe.org, <https://www.initiative-cwpe.org/en/documents/founding-declaration/>.
- Haller M., *Krótko historia Unii Europejskiej*, 1.12.2019, PracowniczaDemokracja.org, <http://pracowniczademokracja.org/?p=6087>, 25.03.2021.
- IFA joint statement on the global pandemic* (2021), International of Anarchist Federations, <https://i-f-a.org/2021/02/09/ifa-joint-statement-on-the-global-pandemic-en-ca-it/>.
- Ilkowski F. (2014), *Parlament Europejski – czyli brak ludowładztwa*, „Pracownicza Demokracja”, nr 172 (225).
- Initiative of communist and workers' parties, *About us*, b.d., Initiative-cwpe.org, <https://www.initiative-cwpe.org/en/info/about/>, 25.03.2021.
- International Socialist Alternative, ROSA International* (2020), 8 marca: *Covid i depresja gospodarcza zagrażają zdobyciom kobiet*, Socjalizmxxi, <http://socjalizmxxi.nazwa.pl/mainsite/2021/03/09/8-marca-covid-i-depresja-gospodarcza-zagrazaja-zdobyciom-kobiet/>.
- International Socialist Tendency, *About*, b.d., Internationalsocialists.org, <http://internationalsocialists.org/wordpress/about/>, 25.03.2021.

- Kobiety, rodzina i kryzys pandemiczny*, 1.03.2021, PracowniczaDemokracja.org, <http://pracownicza-demokracja.org/?p=7662>, 26.03.2021.
- Koronawirus na Globalnym Południu – potężne państwa i korporacje blokują dostęp do szczepionek*, 1.02.2021, PracowniczaDemokracja.org, <http://pracownicza-demokracja.org/?p=7573>, 25.03.2021.
- Międzynarodowa Alternatywa Socjalistyczna, *Who We Are*, b.d., Internationalsocialist.net, <https://internationalsocialist.net/en/about>, 25.03.2021.
- Pluta K., *Tak dla strajku generalnego pielęgniarek!*, 14.12.2020, Socjalizmxxi, <http://socjalizmxxi.nazwa.pl/mainsite/2020/12/14/tak-dla-strajku-generalnego-pielęgniarek/>, 26.03.2021.
- Program Komunistycznej Partii Polski (2015), Kom-pol.org, <https://kom-pol.org/program/>.
- Resolution on Western Europe* (2020), Internationalsocialist.net, <https://internationalsocialist.net/en/2020/02/12th-world-congress-2020-2>.
- Statement of the ECI Parties on the new outbreak of the pandemic* (2020), Initiative-cwpe.org, <https://www.initiative-cwpe.org/en/news/Statement-of-the-ECI-Parties-on-the-new-outbreak-of-the-pandemic/>.
- Statement of the International Socialist Tendency on the European refugee Crisis* (2015), Internationalsocialists.org, <http://internationalsocialists.org/wordpress/2015/09/statement-of-the-international-socialist-tendency-on-the-european-refugee-crisis/>.
- Szymański J., *Antykapitalistyczne spojrzenie na Unię Europejską*, 1.02.2019, PracowniczaDemokracja.org, <http://pracownicza-demokracja.org/?p=5473>, 25.03.2021.
- Tengely-Evans T., *Czy Unia Europejska może być zreformowana?*, 1.12.2020, PracowniczaDemokracja.org, <http://pracownicza-demokracja.org/?p=7375>, 25.03.2021.
- The Initiative of Communist and Workers' Parties of Europe was founded*, b.d., Communist Party of Greece, <https://inter.kke.gr/en/articles/The-INITIATIVE-of-Communist-and-Workers-Parties-of-Europe-was-founded/>, 25.03.2021.
- UE: „Wspólny rynek” – neoliberalne narzędzie kapitalistów, 28.08.2017, Socjalizmxxi, <https://socjalizmxxi.nazwa.pl/mainsite/2017/08/28/ue-wspolny-rynek-neoliberalne-narzedzie-kapitalistow/>, 25.03.2021.
- Unijni liderzy mają krew na rękach* (2015), „Pracownicza Demokracja”, nr 182 (235).
- Watts A., *Secret Government Loophole to Ignore Coronavirus Travel Ban and Enter Britain*, 29.01.2021, British National Party, <https://bnp.org.uk/secret-government-loophole-to-ignore-coronavirus-travel-ban-and-enter-britain/>, 26.03.2021.
- Wright D., *1647 was the last time Christmas was cancelled!!!*, 19.12.2020, British National Party, <https://bnp.org.uk/1647-was-the-last-time-christmas-was-cancelled/>, 26.03.2021.
- Żebrowski A. (2014), *10 lat w Unii Europejskiej – Niespełnione obietnice*, „Pracownicza Demokracja”, nr 172 (225).

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza dokumentów programowych i publicystyki trzech ruchów i nurtów radykalnie lewicowych, które były reprezentowane przez takie organizacje międzynarodowe, jak: the Initiative of Communist and Workers' Parties in order to study and elaborate European issues and to coordinate their activity (CWPE), the International Socialist Alternative (ISA) i the International Socialist Tendency (IST). W każdej z wymienionych organizacji aktywne były również polskie partie i grupy polityczne. Celem artykułu jest określenie przyczyn i treści krytyki Unii Europejskiej przez wymienione organizacje, wskazanie podobieństw i różnic między nimi, a także określenie różnic pomiędzy krytyką integracji europejskiej dokonaną przez ruchy radykalnej lewicy oraz ruch anarchistyczny i ruchy radykalnie

nacjonalistyczne. Analiza została przeprowadzona z uwzględnieniem krytyki działań elit Unii Europejskiej i rządów państw europejskich w zwalczaniu pandemii SARS-CoV-2.

Słowa kluczowe: radykalna lewica, Unia Europejska, integracja europejska, nacjonalizm, anarchizm, pandemia

**International organizations of the radical left towards the European Union.
Analysis of selected examples in the context of SARS-CoV-2 pandemic**

Summary

The subject of the article is the analysis of program documents and journalism of three radical leftist movements and currents, which were represented by such international organizations as: the Initiative of Communist and Workers' Parties in order to study and elaborate European issues and to coordinate their activity (CWPE), the International Socialist Alternative (ISA) and the International Socialist Tendency (IST). Polish parties and political groups were also active in each of the aforementioned organizations. The aim of the article is to define the reasons and content of the criticism of the European Union by the aforementioned organizations, to indicate the similarities and differences between them, as well as to define the differences between the criticism of European integration made by the radical left, anarchist and radically nationalist movements. The analysis was conducted taking into account the criticism of the actions of the European Union elites and European governments in combating the SARS-CoV-2 pandemic.

Key words: radical left, European Union, European integration, nationalism, anarchism, pandemic